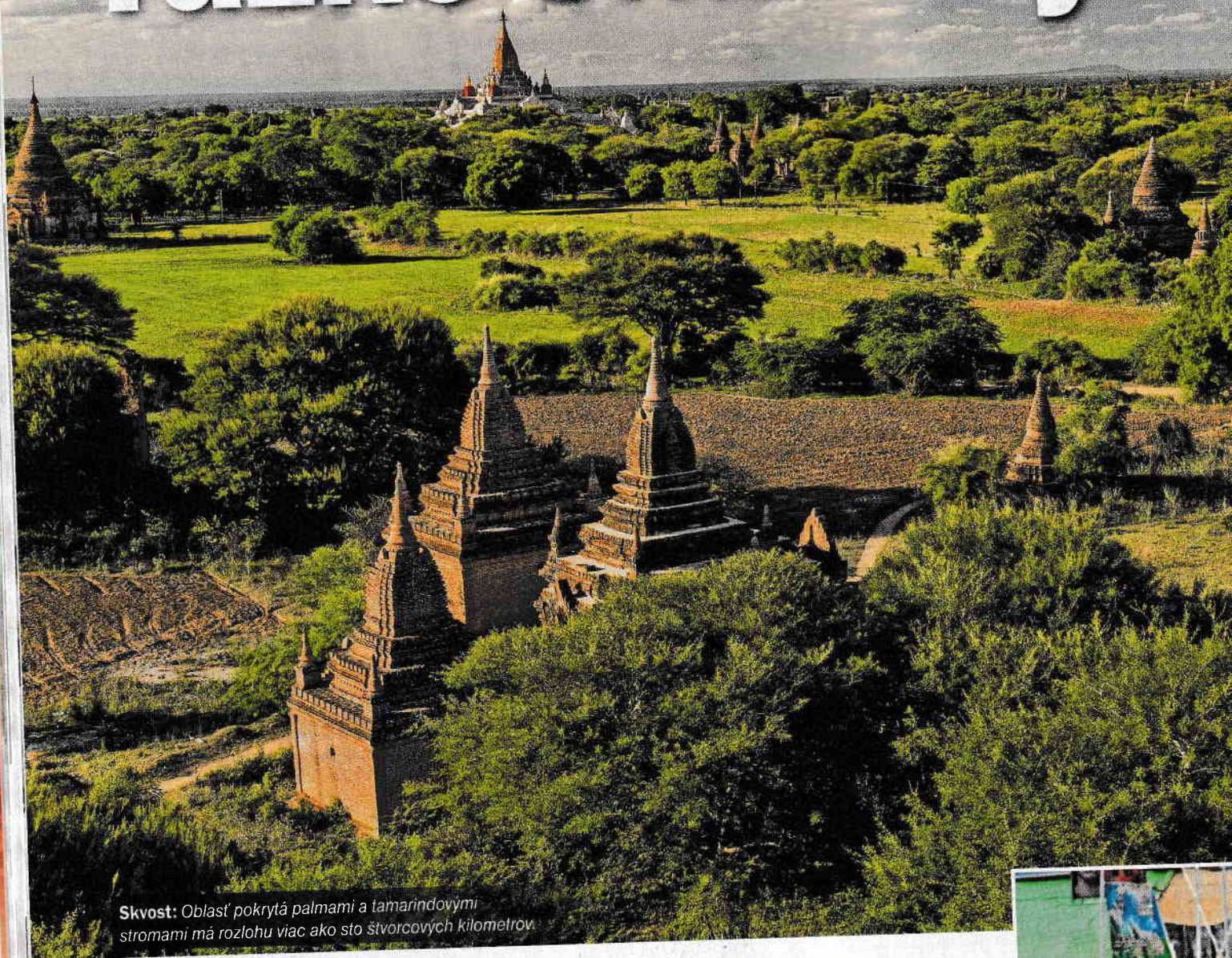

Tažko skúšaný

Skvost: Oblasť pokrytá palmami a tamarindovými stromami má rozlohu viac ako sto štvorcových kilometrov.

Mjanmarský Bagan je svetový archeologický skvost, ale dopláca na prírodné živly aj krušný vývoj krajiny

Mjanmarsko v týchto dňoch okupuje titulné stránky novín pre tragédiu etnicko-náboženskej menšiny Rohingov. Ide o ďalšiu z „katastrof“ - či už politických, alebo prírodných -, ktoré v posledných desaťročiach postihli ázijskú krajinu. Býva-

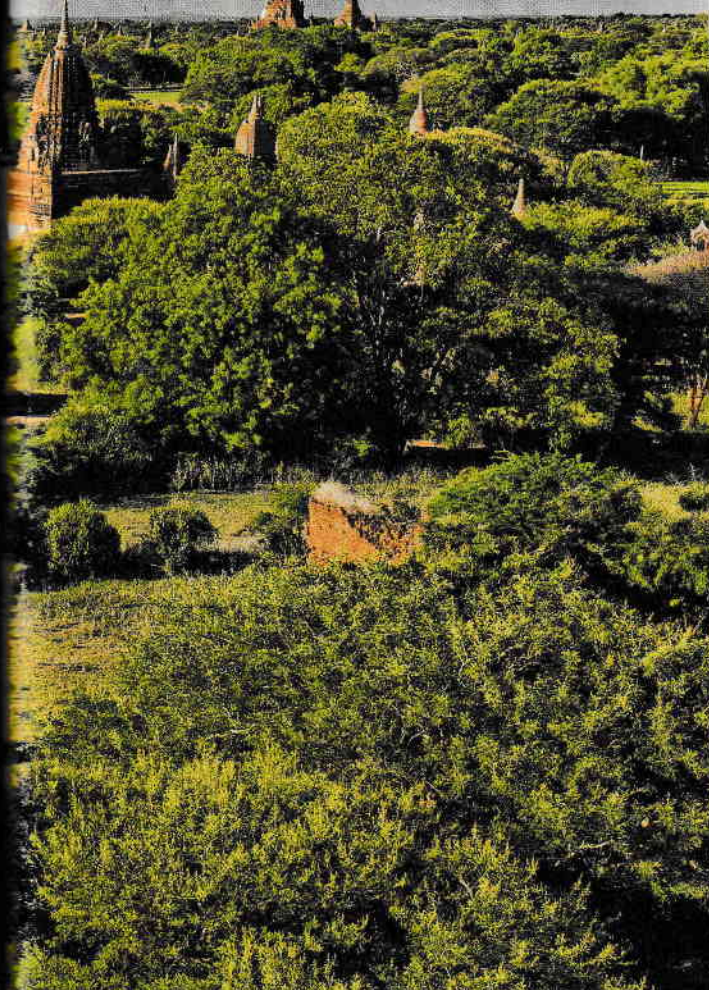
lá Barma by pritom mohla ponúknuť oveľa viac - nájdete v nej nádhernú prírodu aj bohatú históriu. Hádam najlepším príkladom je jedna z najvýznamnejších archeologických lokalít na svete - Starý Bagan.

Odlesk dávnych čias: Archeologická zóna Bagan leží približne se-

demsto kilometrov od bývalého hlavného mesta Yankoun. Oblasť pokrytá palmami a tamarindovými stromami s rozlohou viac ako sto štvorcových kilometrov je svojím významom ►

Mnísi: Chlapci na ceste za vzdelaním.

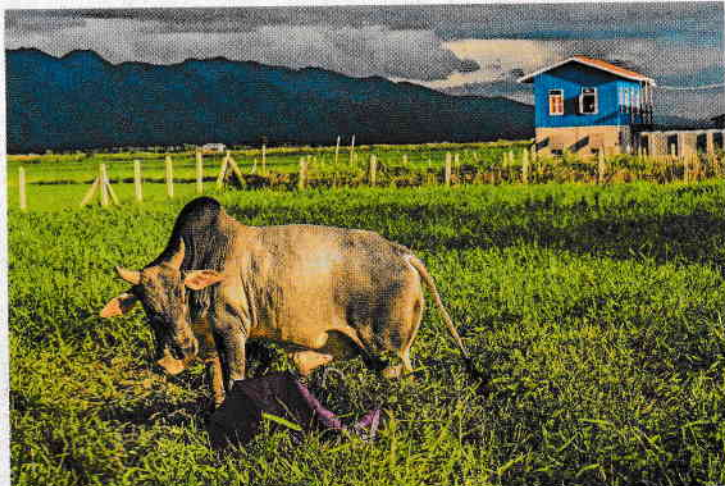
Po zemetrasení: Pre zlú finančnú situáciu sa mnohé z chrámov nikdy obnovy nedočkajú.

Foto: MAROŠ MARKOVIČ

Nemajú sa zle: Ružové mnišky sú dievčatá a ženy vo veku od desať rokov. V chrámoch dostávajú šaty, jedlo dvakrát denne a vzdelanie.

Foto: MAROŠ MARKOVIČ

Vidiek: Stále je aktuálny chov dobytka.

Foto: MAROŠ MARKOVIČ

Originálna doprava: V Mjanmarsku sa jazdí na všeličom.

Foto: MAROŠ MARKOVIČ

Čaro chudoby: Usmiaty mjanmarský chlapec.

porovnateľná so svetoznámych Machu Picchu alebo Angkor Watom. Preto je vyhľadávaným cieľom turistov. Väčšina z nich prichádza autobusom a lietadlom, ale lenivo tečúca rieka Iravadi ponúka aj romantický prístup loďou. „Pohľad na zapadajúce slnko nad stovkami chrámov je scenéria, ktorú treba vidieť aspoň raz za život,“ povedal nám jeden z párikov vychádzajúcich z lode.

Stovky chrámov sa dvíhajú spod zeleného príkrovu vegetácie a vyzerajú ako z iného sveta. Dodnes sú mementom hlav-

ného mesta kráľovstva Paganu, prvého kráľovstva, ktoré zjednotilo regióny neskôr formujúce moderné Mjanmarsko. Králi Baganu v rozmedzí rokov 1057 a 1287 postavili asi desaťtisíc budhistických chrámov, stúp a pagod, z ktorých sa dodnes týči k nebu zhruba 2 200. Mnohé z pôvodných stavieb neprežili početné zemetrasenia alebo nájazdy Kublajchána a jeho mongolských vojsk. Svoju daň vybrala aj rieka Iravadi, ktorá pri početných povodniach odplavila takmer tretinu pôvodného mesta.

Foto: MAROS MARKOVIČ

Náročné živobytie: Život na vidieku je každodenný boj o prežitie.

Vyššie dvojstoročné obdobie rozkvetu sa rýchlo pominulo a Bagan spadol rovnako rýchlo, ako sa dostal na výslnie. Z neznámych príčin ho okolo roku 1287 opustilo všetkých dvestotisíc obyvateľov a z mesta kráľov sa stalo opustené mestečko. Zanechalo však jedinečný odkaz, z ktorého môžu čerpať budúce generácie.

Chrám Baganu sú jedinečné, nielen pokiaľ ide o ich počet, ale

Zaujímavá „hračka“: Detstvo v prístavných slumoch Yankounu je napriek chudobe naplnené hrami.

aj z pohľadu architektúry. Veľkolepo a originálnym spôsobom prispeli k mjanmarskému chrámovému dizajnu. Mnohé z nich sú dokonale zachované alebo čiastočne zreštaurované. Veľké i malé sochy Budhu, priestrané fresky na stenách či detailné kamenárske práce na sochách a priečeliach chrámov sú fascinujúcim pohľadom do náboženského života niekdajších obyvateľov mesta. Napriek tomu len hrstku pravidelne navštevujú ľudia. Aj keď počet turistov a stánkov so suvenírmí v okolí chrámov v posledných rokoch rástol, stále sa

dá hovoriť o nádherne nepoškvrnenom mieste.

Pomoc od UNESCO v nedohľadne: Napriek jedinečnosti nie je Bagan zapísaný na Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Môže za to nešťastné rozhodnutie vládnucej vojenskej chunty z deväťdesiatych rokov minulého storočia. Úmysel pritom nebol zlý, generáli chceli napraviť škody spôsobené zemetrasením v roku 1975. Ibaže rekonštrukčné práce nedopadli slávne. Opravy vyvolali medzinárodné odsúdenie a v ich dôsledku UNESCO odmietlo žia- ▶

Not only → But also

1. Helen was blind and deaf after a 'myst'
Helen became not only...

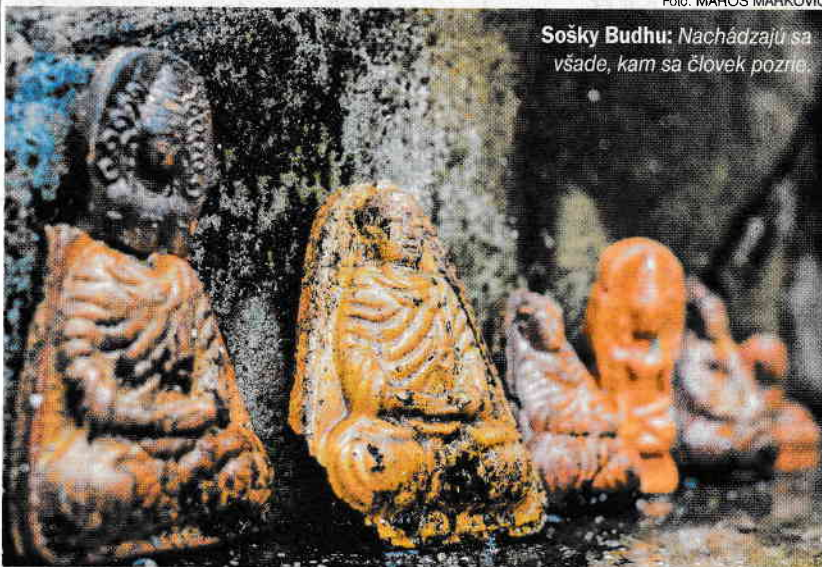
2. A bus driver is responsible for himself as well as his passengers.
A bus driver is not only...

5. Food was taken to storm-hit areas. Medical aid was not only...

7. Neither human beings nor animals can live without water.
Not only...

Foto: MAROŠ MARKOVIČ

Sošky Budhu: Nachádzajú sa všade, kam sa človek pozrie.

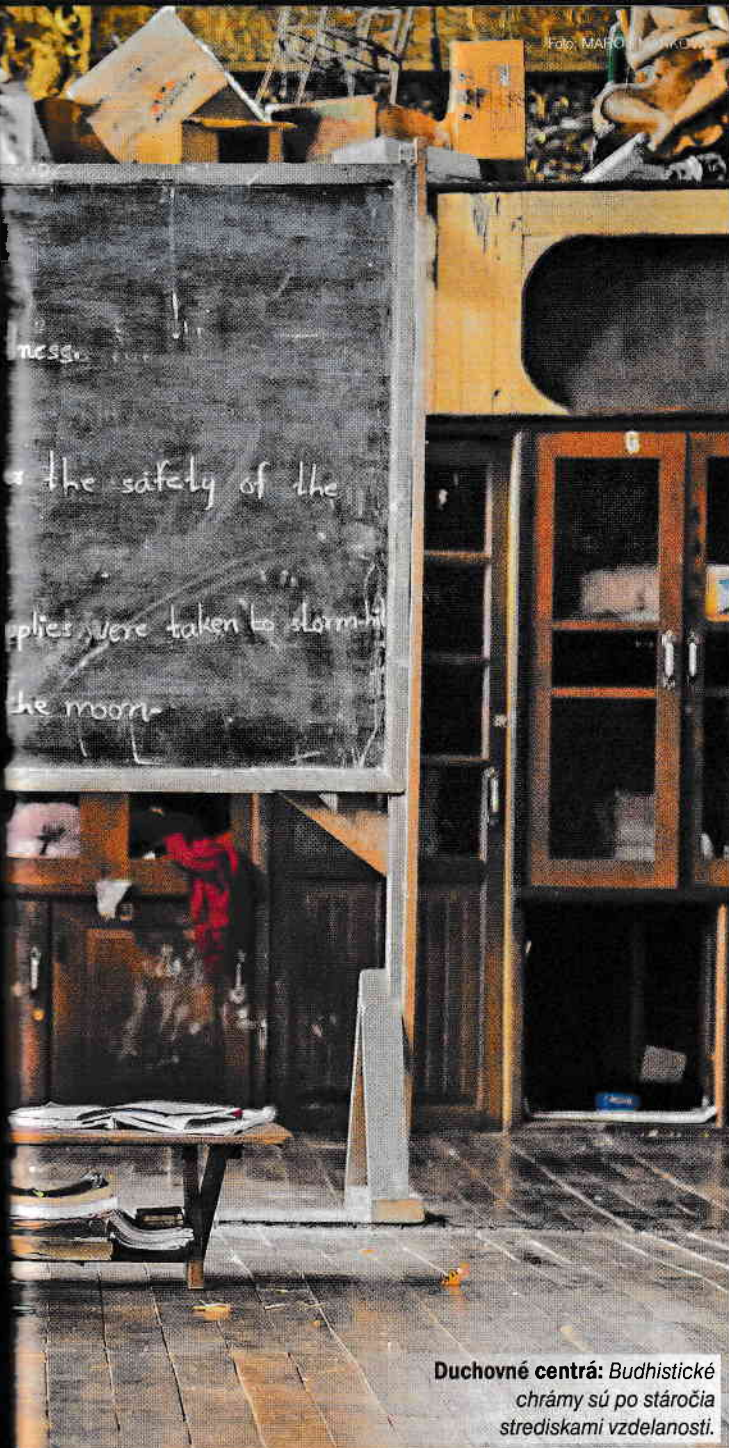

dost vlády o zaradenie pamiatky do svojho zoznamu napriek tomu, že „tieto monumenty predstavujú výnimočnú umeleckú a technickú zručnosť pôvodnej a inovatívnej budhistickej školy umenia“.

Situáciu v roku 2005 ešte väčší zhoršilo otvorenie 60-metrovej rozľadnej v centre archeologickej zóny. Stavba podľa UNESCO štýlovo nezapadá do prostredia a znižuje vizuálny dojem okolitých pamiatok. Miestne úrady sa bránia, že išlo o snahu zabrániť turistom liezť na pagody a stúpy a takýmto správaním ich ničiť.

Bolo, ako bolo, Bagan naďalej zostáva mimo finančných dotácií z fondov UNESCO.

Turizmus: Od roku 2010 vojenská chunta pod tlakom opozície postupne prichádzala o moc a proces uvoľňovania vyvrcholil prímami skutočne demokratickými voľbami v roku 2015. Ani po zmene režimu sa Bagan nevyhol kontroverzným vládnym rozhodnutiam. Jedným z nich bol vlnajší zámer výstupu na pagody. „Návštevníci sa často správajú nevhodne, sľubom, ktorý považujeme za neúctivý ku kultúre. Medzi takýmto správaním radíme nevhodné

Duchovné centrá: Budhistické chrámy sú po stáročia strediskami vzdelanosti.

lečenie, tancovanie na pagodách alebo dokonca prespávanie v chrámoch," vysvetlilo ministerstvo kultúry tento krok vo vyhlásení.

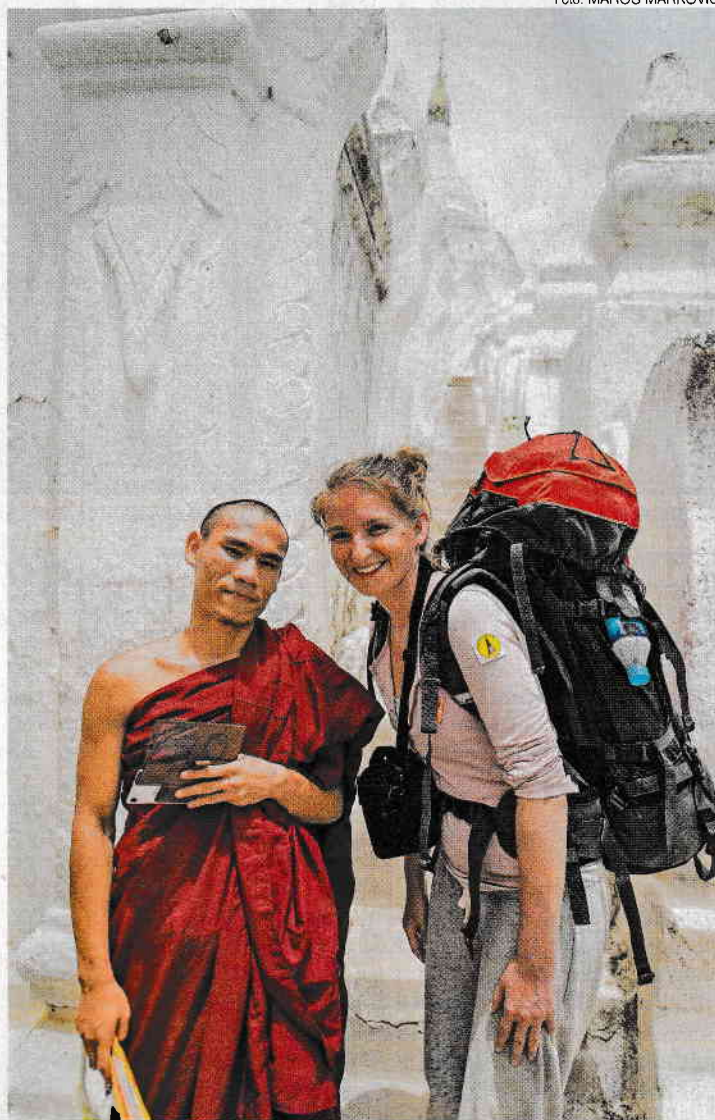
Mjanmarské úrady dúfali, že takýto zákaz pomôže ochrane svätých miest a eliminuje ohrozenie turistov šplhajúcich na neraz veľmi strmé a klzké steny pagod. Ozvali sa podnikatelia v oblasti cestovného ruchu. „Bolo to príliš veľké obmedzenie," hovorí Naung Han z Mjanmarskej cestovnej asociácie, ktorá reprezentuje súkromných cestovných operátorov. „Najmä pre zahraničných turistov je to nezabudnuteľný zážitok," dodáva.

Obrovská vlna nespokojnosti nakoniec prinútila ministerstvo zmeniť svoje rozhodnutie už nasledujúci deň po vyhlásení. Revidované nariadenie povoľuje výstup na päť najväčších pagod v zóne. Turisti si naďalej môžu vychutnávať úchvatnú slnečnú šou so siluetami stoviek baganských chrámov. **Zásah prírody:** „Asi desať sekúnd sme cítili silné záchvevy a začali sme evakuovať budovu, keď prišiel ďalší otras," opisuje svoje zážitky Vincent Panzani, pracovník organizácie Save the Children v Pakoku, vzdialenom asi 60 kilometrov od epicentra zemetrasenia ►

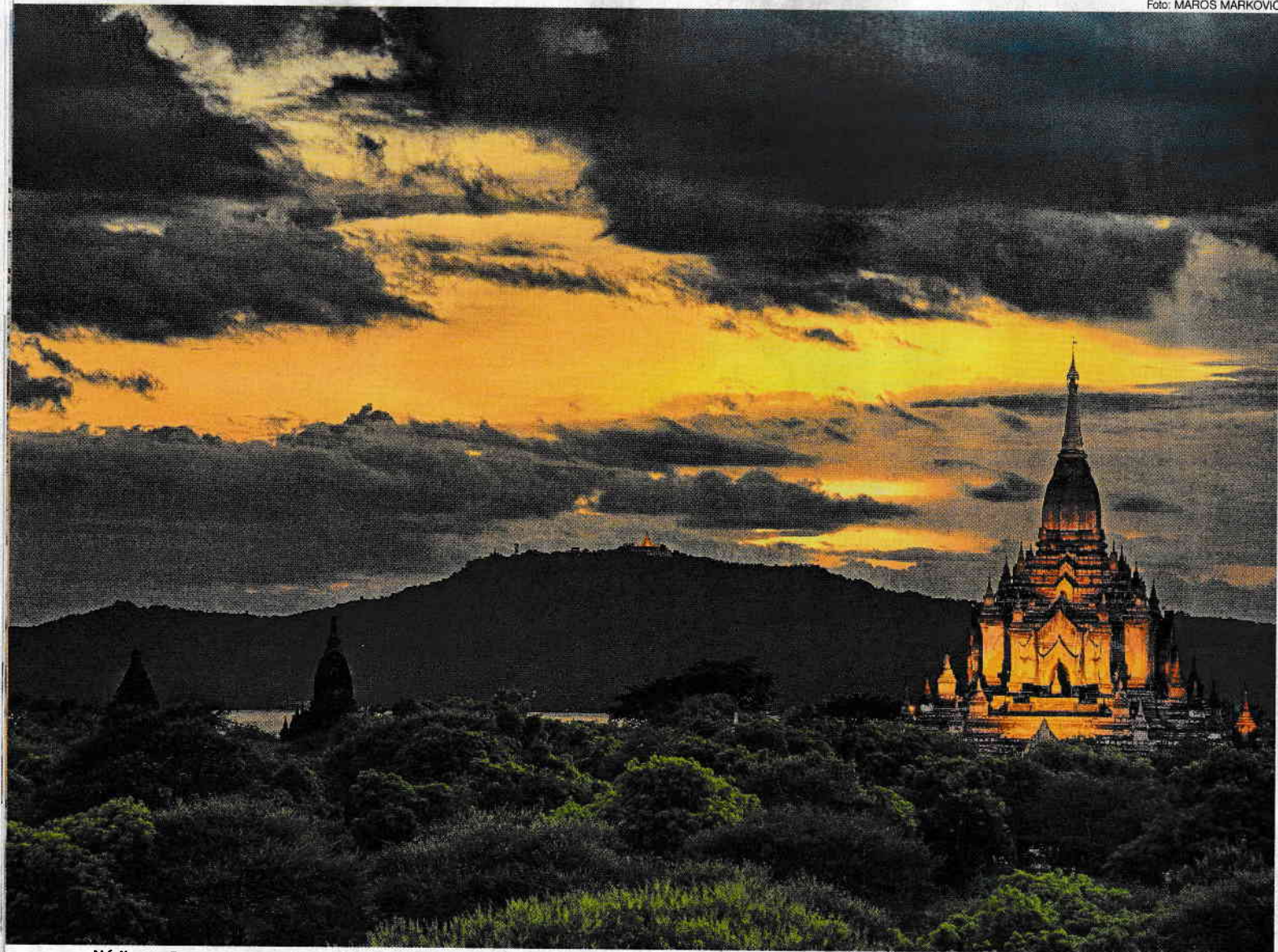

Biela pagoda Hsinbyume: Postavená je ako fyzický opis budhistickej mýtickej hory Meru.

Foto: MAROŠ MARKOVIČ

Fotogenickí: Aj budhistickí mnísi sa radi fotia.

Náhdera: Pre mnohých je pohľad na zapadajúce slnko nad stovkami chrámov scenériou, ktorú treba vidieť aspoň raz za život.

Mjanmarsko či Barma?

Odpoveď na túto otázku je viac politická ako lingvistická. Deľiacim bodom je rok 1989, keď vládnuca vojenská chunta vydala dokument s názvom *Adaptácia výrazového práva*. V ňom sa okrem iného mení názov Barma na Mjanmarsko a názov hlavného mesta Rangún na Jankoun. Od roku 2006 je však hlavným mestom Nay Pyi Taw.

Miestni obyvatelia o tom majú vlastnú predstavu. „Barma je len časť Mjanmarska,“ hovorí nám starý pán, ktorého stretneme v malom bufete v Jankoune. Bez okolkov si k nám prisadne so sladkým mliečnym čajom v ruke. Rozpráva vynikajúcou angličtinou a my sme prekvapení z informácií, ktoré sa z neho valia. „Viete, ja som už starý pán. Keď tu boli Briti, všetci sme museli hovoriť po anglicky,“ spomína na niekdajšie časy. „Dnes už mladí po anglicky nehovoria. Nechápajú, prečo by mali,“ krúti hlavou a my nemôžeme inak, než súhlasiť. Dohovoriť sa medzi mladými ľuďmi po anglicky je takmer nemožné. „Ale toto je Mjanmarsko, nie Barma,“ vracia sa k pôvodnej téme. „Barma bola tam, kde vládli Briti.“ ■

nia so silou 6,8 stupňa Richterovej stupnice, ktoré zasiahlo oblasť 25. augusta 2016. Zemetrasenie poškodilo 185 pagod a usmrtilo troch ľudí. Podľa informácií odborníkov boli zničené predovšetkým neodborné rekonštrukcie nariadené vojenskou chuntou v roku 1990.

Bagan sa totiž nachádza v seizmicky aktívnej zóne. Zemetrasenia sú v Mjanmarsku relatívne časté, pretože leží na zlome Indoaustrálskej a Eurázijskej tektonickej platne. Zemetrasenie, ktoré zasiahlo oblasť v roku 2012, však nebolo zďaleka také ničivé ako toto posledné.

Budúcnosť: Od otvorenia svetu si Mjanmarsko sľubovalo veľa, najmä pokiaľ ide o príjmy z turistiky. Už prvé mesiace po voľbách ukázali, že to až také jednoduché ne-

bude. Počet turistov sa zvyšoval pomaly, a to nielen pre spomínané zemetrasenie, ale hlavne z dôvodu katastrofálnej infraštruktúry, ktorú zanechala vojenská chunta.

V posledných týždňoch sa dostal ďalší, mimoriadne závažný problém. Vo svetových médiách sa skloňujú slová ako exodus biblických rozmerov, zločin proti ľudskosti, Mjanmarsku dokonca hrozia ekonomické sankcie. Zo severozápadného Arakanského štátu pred násilnosťami utieklo 600-tisíc Rohingov. Nepokoje sú síce na stovky kilometrov vzdialené od Baganu, ale kruté prenasledovanie etnicko-náboženskej menšiny určite nie je najlepšou pozvánkou pre turistov. ■

MAROŠ MARKOVIČ